

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

Elektron nashr. 1023 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 7-aprelda ruxsat etildi.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Цифровизация социально-трудовых отношений: вызовы и перспективы для работников	18
Абдумухтаров Анваржон Акрамжонович	
O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan soliq to'lovchi yuridik shaxslarning iqtisodiy faoliyatini rag'batlantirish masalalari.....	26
To'xtaboyev Nuriddin Isomiddin o'g'li	
Ecotourism in Protected Areas: A Literature Review.....	32
Ismoilova Maftuna Mamat qizi	
Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida xizmatlar sohasini rivojlantirishning hududiy xususiyatlari.....	38
Primova Shaxlo Jumayevna	
Statistik baholash va ekonometrik modellashtirish orqali biznes rivojlanish tendensiyalarini samaradorligini baholash.....	43
Xabibullayev Ibrohim, Saidova Marhabo Xabibullo qizi	
Tijorat banklarida xususiy kapital hisobi va auditini takomillashtirish	52
Qodirova Zilola Maxmud qizi	
Qo'shilgan qiymat solig'i ma'muriyatchiligining ilg'or xorij tajribasi.....	57
Erkayev Nodir Xudayberdiyevich	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni joriy etish holati va asosiy yo'nalishlari.....	71
Madraximova Zulfiya Nurmatovna, Ishankulova Komila Kurbanovna, Ortiqboeva Aziza Xolmurza qizi, Omonkulova Ro'zigul Akmaljon qizi	
Challenges and opportunities in implementing green economy indicators in uzbekistan's industrial sector under the fourth industrial revolution.....	76
Shodmonov Ruslan Golib ugli, Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich	
Rivojlangan mamlakatlarga ishchi kuchi oqimi va O'zbekiston mehnat bozoridagi o'zgarishlar.....	89
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Mamlakatda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	95
Yuldashboyev Azizulloh Bunyodbek o'g'li, Matkarimov Inomjon Baxtiyorovich	
"Ta'lim muassasalarida moliyaviy resurslarni samarali rejalashtirish va boshqarish"	101
Bauyetdinov M.J., Medetbayeva D.T.	
Enhancing utilization and minimization of renewable energy systems in uzbekistan	105
Tojirova Hamida Umedovna	
Tijorat banklari daromadini oshirishda aholining savodxonligi va xulq atvorining roli	114
Shakhlo Davirova	
2020–2024-yillarda o'zbekistondagi iqtisodiy o'sish dinamikasi	120
Akbarov Nodir, Ibodullayev Navro'zbek	
O'zbekistonda xalqaro moliyaviy institutlarning yashil moliyalashtirish jarayonidagi roli va strategik yo'nalishlari	125
Gulmira Axmadjonova Xabibulla qizi	
Sug'urta tizimiga raqamli texnologiyalarning ta'siri	133
Uzaqova Kamola Bexzodovna, Yahyoyev Bahridinxon Bahroil o'g'li	
Improving payment services practices in commercial banks: strategies for efficiency and security.....	138
Mamayusuf Abdusamatov	
Jahon moliya tizimi: asosiy tendensiyalar va rivojlanishning innovasion yo'nalishlari	143
Ataniyazov Jasurbek Xamidovich	
Повышение конкурентоспособности экологического туризма Узбекистана путём развития всесезонных горных туристических центров.....	150
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar tashqi iqtisodiy faoliyatida valyuta operatsiyalarini takomillashtirish	157
Safarov Alisher Ibrohim o'g'li	

Oliy ta'lim tizimini miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari asosida baholashning kompleks metodologiyasi.....	163
Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi, Bozorova Muazzam Hamid qizi	
Ko'chmas mulkni boshqarish samaradorligini baholashning uslubiy yondashuvlari	167
Mirdjalilova Dildora Shuxratovna	
Xizmatlar sohasini rivojlantirishda kichik biznesning ahamiyati va uning innovatsion rivojlantirishdagi muhim xususiyatlari	173
Ulasova Oygul Baxtiyorovna	
Результаты долгосрочного прогнозирования и стратегического анализа эффективной организации современного управления жилищным фондом.....	178
Бердиева Дилфуза Ахатовна	
Improving long-term assets accounting and auditing	184
Gulboy Yusupov	
Davlat budjeti va xususiy sektor ishtirokida oliy ta'limni moliyalashtirishning optimal modeli.....	189
Bozorov Alisher Ro'zimurodovich	
Xufyona iqtisodiyotni qisqartirishda soliq islohotlari va raqamli texnologiyalar: O'zbekiston tajribasi va xalqaro yondashuvlar.....	193
Choriev Makhmayokub, Karimov Mamurbek, Xamrayev Olimjon, Urazov Mansur	
Bank aksiyalarining bozordagi narx dinamikasi va unga ta'sir etuvchi omillar	200
Nomozov Samandar Shuxrat o'g'li	
Sanoatda rivojlanish kafolati: moliyaviy boshqaruvni raqamli transformatsiya orqali avtomatlashtirish.....	206
To'qlijev Abdirauf Bahodir o'g'li	
Inson kapitalini rivojlantirishning jamiyat farovonligi, aholi daromadlariga ta'siri.....	214
Bozorova Saxobat Abdujapparovna	
Анализ конкурентной среды: методология, примеры и этапы процесса.....	219
Садикова Раъно Абдуллаевна	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarning nazariy asoslari va ular bilan ishlash mexanizmining zaruriyati	225
Salixova G.J	
Iqtisodiyotda energiya xavfsizligiga erishishning xorij tajribasi.....	230
Samandarov Og'abek Alisher o'g'li	
Measuring methodologies of influence of the esg factors	235
Tolipova Feruza Alisherovna	
Совершенствование налогового администрирования в условиях экологически устойчивого развития.....	240
Омонов Отажон Журакулович	
Moliyaviy vositalar asosida erkin iqtisodiy zonalarni rivojlantirish strategiyasini takomillashtirish	249
Quziev Ravshan Ramazanovich	
Методологические аспекты внедрения управленческого учета в университетах Узбекистана.....	253
Каршиева Мохинур Олим кизи	
Budjet tashkilotlarida tovar-moddiy zaxiralar hisobini takomillashtirish (tibbiyot muassasalari misolida)	257
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
Умные города как фактор экономического развития.....	261
Нозима Кахрамоновна Хакбердиева	
Перспективы зеленого фактора экономического роста в Республики Узбекистан.....	266
Исламова Насиба Улугбек кизи, Абдурашидов Отабек Улугбекович, Мамасалиева Мукаддас Ибадуллаевна	
Qurilish korxonalarida sifat menejmentini joriy qilish mexanizmlarini takomillashtirish	270
Ergashev O'tkir, Saidov Mash'al Samadovich	
Xorazm viloyatida eksportni rivojlantirish uchun potensial imkoniyatlar va ularni baholash.....	275
Fozil Xolmurotov	
Maishiy xizmatlar sohasini davlat tomonidan tartibga solishning nazariy jihatlarini.....	282
Quliyev Begimqul Melikovich	

O'zbekiston hududlarida chakana kreditlashning o'sishi.....	289
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
Empowering uzbekistan's grain enterprises: innovative strategies for sustainable growth and operational efficiency.....	292
Kurbanova Dildora Abdurakhmanovna	
Kapital investitsiyalarga doir axborotlarni xususiy kapital to'g'risidagi hisobotda aks ettirish uslubiyatini takomillashtirish	298
Boronov Bobur Farxodovich, Muxammadiev Zarrux Umarovich	
To'qimachilik korxonalarining yashil iqtisodiyotga o'tishi va yengil sanoat korxonalarini muqobil energiyadan samarali foydalanish yo'llari	303
Xolbekova Feruzaxon Rasulovna, Jalolova Aziza Jalol qizi	
Research on the effects of interest rate, inflation rate and gross domestic product (GDP) on the level of foreign direct investment (FDI) inflows (evidence from Uzbekistan).....	307
Azimov Shakhzod	
Organik mahsulotlar eksportini rag'batlantirishda maqsadli bozorlarga yo'naltirilgan marketing strategiyalari.....	314
Xidirov Shohrux Bobir o'g'li	
Korxona iqtisodini barqarorligini ta'minlash masalalari.....	319
Abdullayev Maqsud Abdumaxmudovich	
Внедрение инновационных методов управления человеческих ресурсов в строительных компаниях.....	323
Джураева Гузаль Шавкатовна	
Sug'urta zararlarini baholashda sun'iy intellektni qo'llash istiqbollari	328
Shoraximova Zilola Nasirdjonovna	
O'zbekiston Respublikasi mahalliy budjet tizimini moliyalashtirish masalalari	332
Qo'ldoshev Diyor O'rol o'g'li	
Raqamli texnologiyalar asosida raqamli ekotizimlar va ularning biznes-jarayonlarga ta'sirini aniqlashga ilmiy qarashlar tahlili	336
Suvanova Dilnoza Dilmurod qizi	
Innovatsion salohiyatni oshirish asosida qurilish materiallari sanoati korxonalarining boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	342
Xaydarova E'zoza Shukurullayevna	
Aholi turmush darajasini dinamik kontekstli normallashtirish va moslashuvchan vaznlar usuli orqali baholash	352
Xolto'rayev Islom Ilhomovich, Ollokulova Feruza Mansurovna	
O'zbekiston Respublikasida xufiyona iqtisodiyotini qisqartirish va mamlakat rivojlanishiga uning ta'siri.....	358
Baxtiyorov Sherali Muzaffarovich	
Qayta tiklanuvchi energiya manbalari qurilmalarini aholi tomonidan xarid qilish va kompensatsiya ajratish jarayonlarini raqamlashtirish hamda tizimlar integratsiyasi istiqbollari.....	362
Ochilov Abdujabbor Akramovich	
O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirishda chet el tajribasining afzalliklari.....	369
Raxmatullayeva Shaxnoza Xamidovna, Akbarova Iroda Samatovna	
Qurilishda loyiha boshqaruvi konsepsiyasining mazmuni	375
Pulatov Shaxron Axmedovich	
Loyiha budjeti va uning ijrosini ta'minlash masalalari.....	379
Murodova Mohigul Chori qizi, Xamidov Odil Davurovich	
Qishloq xo'jaligidagi chorvachilik tarmog'ining iqtisodiy faoliyatini o'rta muddatli statistik prognozlarini tuzish (Andijon viloyati misolida).....	390
Iskandarov Davlatbek Xursanbekovich, Urishev Baxtiyor Abdusamatovich, Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	
Innovatsion faoliyatning iqtisodiy samaradorligini baholash va rivojlantirish yo'llari.....	397
Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li, Holmirzayeva Gulruh Akbarovna	
Fond bozorida kompaniyaning investitsion jozibadorligini baholash uslubiyoti	403
Yulduz Usmanova	
Jahon bozoriga kirishda elektron bozorlarning ahamiyati	411
Hamroyeva Umida	

Comparative statistical analysis of foreign trade indicators of the Republic of Uzbekistan	415
Abdujalilova Bibisora Bakhodir kizi	
Yaxshi korporativ boshqaruv orqali aksiyadorlik jamiyatlarining kapital qiymatini oshirish: metodologik yondashuv.....	423
Urinov Bobur Nasilloevich	
JAS – barqaror qishloq xo'jaligini rivojlantirishning yapon modeli vositasi	423
Baynazarov Elmurod Erkinovich	
Xususiy banklarning depozit operatsiyalarini mustahkamlash yo'llari	435
Olimov Abror Axadjon o'g'li	
The impact of digital financial technologies on the financial system.....	439
Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o'g'li, Pardayev Olim Mamayunosovich	
Korxona eksport salohiyatini oshirishning "yashil" marketing mexanizmi	443
To'rayev Shohrux Halimovich	
O'zbekistonda ichki turizmni rivojlantirishda turistik oqim mavsumiyligini boshqarish yo'llari	448
Fayazov Muxiddin Sobirovich	
Sanoat korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish bo'yicha xalqaro tendensiyalar	453
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Ayollar tadbirkorligining tarixi: O'zbekiston va dunyo bo'yicha rivojlanishi.....	459
Burxanova Sabo Tulanovna	
Qimmatli qog'ozlar bozorida investorlar risklarini pasaytirishni takomillashtirish yo'llari.....	466
Xalilov Umid Ishtemirovich	
Korxona moliyaviy ko'rsatkichlari tahliliga fundamental yondashuv.....	470
Dilshodjon O'rinov, Sanobar Ismoilova	
Iqtisodiy o'zgarishlar davrida korxonalar moliyaviy barqarorligining ta'minlanishi omil va mezonlari	475
Xolbekova Dilobarxon Rasuljon qizi	
Cash accounting as a tool of financial discipline and transparency in the public sector.....	481
Marqaboyev Sardorbek Abdusalomovich, Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Пути совершенствования практике финансирования социального предпринимательства.....	486
И.Ж.Исаков	
O'zbekistonda an'anaviy resurslar va qayta ishlanadigan energiya manbalarini rivojlantirish imkoniyatlaridan unumli foydalanish	490
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich, Kaxramanova Sevdal Shamsiddin qizi	
Ijtimoiy salohiyat – hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishning boshqaruv obyekti sifatida.....	497
Erkayeva Gulbahor Panjiyevna, Zoirov G'olibjon Toshtemir o'g'li	
Xorazm oziq-ovqat bozorida mahsulotlarning raqobatbardoshligini oshirishda marketing faoliyatlarini baholash usullari	503
Abdikarimova Zilola Baxramovna	
Переход к зелёной энергетике узбекистана как возможность достижения устойчивого экономического роста.....	508
Бай Жин Хуан (Bai Jin xuan)	
Изучение условий финансирования проектов международными банками развития	513
Жалилова Барнохон Суръатжонова	
O'zbekiston respublikasi budjet jarayonida budjetlarning ochiqqligi va jamoatchilik ishtirokini oshirish.....	517
Shodmonqulov Temurbek Ulug'bek o'g'li	
Chiqib ketayotgan aktivlarni hisobga olish va baholash masalalari	522
Kuziyeva Dinora Bahodirovna	
Asosiy kapitalga investitsiyalarning iqtisodiy o'sishga ta'siri.....	528
Qo'shbaqov Aybek Shovqiyevich	
Changes in employee benefits and human resource management in accounting system of the Republic of Uzbekistan	535
Ravshanbekov Lazizbek Tolibjon o'g'li, Toshpulatova Munisabonu	

Iqtisodiyot tarmoqlarida suv iste'molini boshqaruvining raqamlashtirish tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish istiqbollari.....	541
Karimov Anvarjon Muqumjonovich	
Теоретические аспекты налогообложения доходов физических лиц на основе всеобщего декларирования	547
Усманова Мухлиса Сагдуллаевна	
Bank tizimini raqamlashtirish va uning bank barqarorligiga ta'siri.....	555
Sayfullayev Jamshidjon Xabibjanovich	
Kambag'allikni qisqartirish va aholi bandligini ta'minlashda tadbirkorlik faoliyatining o'rni	560
Saparov Ismat Chorshanbiyevich	
Innovatsion korxonalarda xarajatlar hisobining zamonaviy usullari	565
Turayev Og'abek Kaxramonovich, Ochilov Shavkat Toshmamatovich	
Дополнительные услуги в индустрии гостеприимства как эффективный инструмент продвижения бренда предприятия	570
А.И. Лесников, Д.В. Мамаева	
Преимущества и вызовы перехода на зелёную экономику	580
Умарова Гузал Гайратовна, Лапасова Камола Фарход кизи	
Yashil iqtisodiyot sharoitida hududlarda ishlab chiqarish korxonalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish	586
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o'g'li, Djurayeva Maxliyoxon Xayrullayevna	
Yashil iqtisodiy o'sishni ta'minlashda bevosita soliqlar rolini oshirish masalalari	591
Abdullayev Dilmurod Aliyar o'g'li	
The main directions for improving innovative activities in agriculture	598
Aytmuratova Miyrigul Zhalgasovna	
Klaster tizimi orqali O'zbekistonda qishloq xo'jaligining iqtisodiy o'sishi	605
Xaydarov Sardor Komil o'g'li	
Inklyuziv ta'lim: adolatli va teng jamiyat sari	610
Muxamedjanova Dilshodxon Muzaffarovna	
Yashil iqtisodiyot: muammo va yechimlar	615
Boymatov Xoliyor Qurbonovich	
Issues of using foreign loans in the development of the transport system in the Republic of Uzbekistan	621
Alimov Ilhomjon Ikromovich	
Проблемы и резервы развития пищевой промышленности в экспортном направлении.....	628
Ўролова Севара Бехзод кизи	
Оценка степени риска инновационной деятельности	634
Алиева Эльнара Аметовна	
Yashil innovatsiyalar, ularning turlari va omillari.....	638
Maxkamova Sayyora Shokirovna	
Qishloq xo'jaligida transport tizimidan samarali foydalanishning nazariy asoslari.....	641
Turdiyeva Irodaxon Ismoil qizi	
Soliq ma'murchiligida nazorat funksiyasi va unda kameral soliq tekshiruvi hamda takomillashtirish yo'llari.....	648
Hujamuradov Abrorbek Ro'zimurat o'g'li	
Sanoat korxonalarida xarajatlarni mahsulot tannarxiga taqsimlash metodologiyasini takomillashtirish istiqbollari	653
Safarov Javohir Ismoilovich	
Moliyaviy hisobotlarni shakllantirishda milliy standartlarni xalqaro standartlarga uyg'unlashtirish masalalari	659
G'aniyev Zafar Usanovich	
Ta'lim kreditini moliyalashtirish jamg'armasi faoliyati.....	666
Adilov Zuxriddin Marip o'g'li	
Tibbiyot muassasalarining moliyaviy ta'minoti va resurslardan foydalanish mexanizmlariga ta'sir qiluvchi omillar	670
Elmurodov G'ayratjon Abdumurodovich	
Tourism finance for sustainability: investing in green futures	674
Tashpulatov Sadriddin Sayfulloyevich	

Ta'lim jarayonlarini boshqarishda mobil texnologiyalar	681
Esonova Mohiraxon Sodiqjon qizi, Ovхunov Iqboljon Abdunabiyevich, Sherzodbek Nabiyev Nurmuhammad o'g'li	
Banklarda risklarni nazorat qilishning amaliyoti	686
Jumanazarov Muzaffar Jumanazar o'g'li	
Налоговые реформы в Узбекистане: вызовы, достижения и перспективы	692
Садиков Искандар Гайратович, Буранова Лола Вахобовна	
Turizm xizmatlari samaradorligini baholash usullari va vositalari tahlili	704
Jiyanov Uktam Panjiyevich	
Korxona va tashkilotlarda xodimlarni boshqarish strategiyasi	712
Raxmonova Feruza Musakulovna	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarini menejerlik faoliyatiga tayyorlashning ahamiyati	716
Dusmaxamedov Abduljalil Abdusabirovich	
Davlat korxonasini xo'jalik jamiyatiga o'zgartirishning foydali jihatlari	720
Z.D. Sanjarov	
The role and main types of agricultural tourism in Uzbekistan	724
M.Xolmuratova, G.N.Tojiyeva	
Цифровые технологии как драйвер повышения эффективности банковского маркетинга	727
Кахрамонов Хуршиджон Шухрат угли, Маннабова Хулкар Фарход кизи	
Потребительская стоимость товаров в условиях экономики Узбекистана	735
Мусаева Шоира Азимовна	
Valyuta risklarini boshqarishda metching siyosatining ahamiyatini oshirish	739
Yahyayev Ziyodilla Lutfullayevich	
Yangi o'zbekiston iqtisodiyotida xususiy tadbirkorlikning roli va ahamiyati	744
Azimova Shoxista Salohiddinovna	
Improving the methodology for assessing the financial stability of banks	750
Sharipova N.H.	
Инструменты стратегического планирования и прогнозирования в управлении ООО "МТЕ ТЕХНИК": оценка и повышение финансовой стабильности	757
Нишоновна Муниса Одилжон кизи	
Актуальные вопросы налоговой политики	763
Бердыева Угулой Абдурахмоновна	
Ilm-fanni moliyalashtirish va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi	768
Ramazonov Javohir Bekzod o'g'li	
Jizzax viloyatida ekologik, rekreatsiya turizmlarini rivojlantirishning iqtisodiy samaradorligini baholash va uni prognozlashtirish	773
G'apparov Azim Qayumovich	
Qashqadaryo viloyatida ekologik va yashil texnologiyalarga kiritilayotgan investitsiyalar	781
Meylikov Fazliddin Abduhalim o'g'li, Buriyev Shaxbos Baxtiyorovich	
Biznes subyektlari auditida soddalashtirilgan moliyaviy hisobot tayyorlash usulini qo'llash xususiyatlari	786
Tajekeev Ziyatdin Kobeysinovich	
Biznes jarayonlarni modellashtirishning nazariy asoslari	791
Mullajonova (Matchanova) Shaxsanam Taxirovna	
Raqamli xizmatlar bozori: elektron tijorat orqali xizmat ko'rsatishning yangi bosqichlari	796
Maxammadaliyeva Muslimaxon Sherali Qizi	
"Yashil iqtisodiyot"ga o'tish zaruriyati va uni barqarorlashtirishning ahamiyati	800
Musurmankulova Gulchehra Isabekovna	
Ekologik turizm nuqtai nazaridan turizm marketingining usullari va asosiy vositalarining xususiyatlari	806
Yokubjonova Xulkarbonu Yokubovna	
O'zbekiston iqtisodiyotida turizmning o'rni va rivojlanish istiqbollari	815
Qosimova Fazilat, Kalandarov Ravshan	
Korporativ strategiyani ishlab chiqish bosqichlarining tahlili	819
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Abduvasiyeva Marjona Anvarovna	

Mamlakatimiz turizmini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha o'tkazilayotgan islohotlarning o'rni.....	823
Ayubov Ilyos Ilxomovich, Nuridinov Bexruz Akbar o'g'li	
Hududlarda tadbirkorlarning islomiy investitsiyalardan foydalanish niyatlariga undovchi omillarning empirik tadqiqoti.....	829
Irgasheva Gulbahor	
Davlat vositalari yordamida innovatsion faoliyatni moliyaviy rag'batlantirish yo'nalishlari	836
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
Важность качества управления на предприятиях общественного питания.....	842
Абдуллаева Зульфия Иззатовна, Махмудов Суннатжон Абдужаббор Угли	
O'zbekistonda "yashil" moliyalashtirishni rivojlantirish yo'nalishlari	848
Shaislamova Nargiza Qabilovna	
Mahalliy budjetning qo'shimcha daromadlarini shakillantirish yo'nalishlari.....	856
Yuldashev Javohirbek Ikromjon o'g'li	
Davlat moliyaviy nazoratida axborot texnologiyalaridan foydalanishni kengaytirish masalalari	860
Ro'zimatova Nigora Abdullaevna	
Принципы «справедливой стоимости» в мсфо: достоинства и проблемы применения в банках узбекистана	869
Айтмуродова Рушана Бахтиеровна	
Yashil iqtisodiyot loyihalarini moliyalashtirishning nazariy jihatlari	876
Allaberganova Asalxon Kadirovna	
Davlat moliyaviy nazoratini tashkil etish hamda amalga oshirish tartibini takomillashtirish	880
Xasanov Ruslan Raxmatovich	
Yirik soliq to'lovchilar va ularning investitsiyaviy faolligini investitsiyaviy chegirmalar orqali rag'batlantirish	883
Tohirov Shuhrat Niyoz o'g'li	
MHXS bo'yicha moliyaviy hisobot tayyorlashda foydalaniladigan tuzatuvchi buxgalteriya yozuvlar.....	888
Sheraliyev Xayrulla Karimovich	
Qurilish korxonalarida investitsiyalarni boshqarishning xorijiy tajribalari va ularni mamlakatimizda foydalanish yo'llari	894
Karimov Inomjon Ortikbaevich	
Davlat xaridini tashkil etishning ijtimoiy-iqtisodiy amaliyati va uni iqtisodiyotga ta'siri.....	900
Burxanov G'ofur Baxodirovich	
Влияние технологических инноваций на международные финансовые рынки, а также на финансовый рынок нашего государства.....	904
Бабаназарова Гульзар Зиуатдиновна	
Strategic development of global companies in modern conditions.....	909
Nasimov Bakhtiyor Vasiyevich	
Hududlarda sog'liqni saqlash tizimi asosiy ko'rsatkichlarini noaniq modellashtirish yordamida kompleks baholash.....	914
Ismoilova Difuza Ibodullayevna	
Tijorat banklari faoliyatini transformatsiyalashuv jarayonlarini takomillashtirish.....	923
Kulboyeva Nargiz Majitovna	
Сущность и причины возникновения проблемных кредитов	929
Улмасой Ахмедова Хусан кизи	
The use of digitalization and technologies in updating credit policy.....	934
Otabek Ma'mirjon ogli Azimov	
Финансовое моделирование сценариев развития предприятия с использованием методов многокритериального принятия решений (МКПР).....	938
Axmedov Akbarali Sultonmurodovich, Yuldosheva Gulnoza Abdinabievna	
Yuqori samarali energiya tejash texnologiyalari va katalizga asoslangan konversiya jarayonlari.....	945
Yusupov Ulug'bek Mamayusupovich	
Kambag'allikni kamaytirish maqsadida aholining ijtimoiy himoyalash mexanizmini takomillashtirish	951
Kasimova Gulyar Axmatovna	

Tijorat banklarida foiz riski muammosi	957
Turdiyev Abdulhakim Kulbazarovich	
Milliy mahsulotlarni tashqi bozorlarga olib chiqishdagi to'siqlarni bartaraf qilish choralari.....	964
Abdivaliyev Shahzodbek Xayrullayevich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyalashtirish usullari.....	970
Kaxorova Zamira Safaraliyevna	
O'zbekistonda mehmonxonalarda ovqatlantirish xizmatlarini takomillashtirish konsepsiyasi: strategik yondashuv.....	974
Yaxshiyev Xusniddin Tolibovich	
O'zbekiston sanoatida "yashil texnologiyalar"dan foydalanish va barqaror rivojlanish.....	979
Ubaydullaeva Gulchehra Erkabaevna	
Sanoat korxonalarida resurslarini rejalashtirish (ERP) tizimlarini joriy etishning orqali iqtisodiy samaradorlikni ta'minlash yo'llari	985
Azizov Abdulla Abdisalamovich	
Yashil texnologiyalar asosida sanoatni modernizatsiya qilish	990
Muftaydinov Mansur Kiyomidinovich	
Ta'lim va ilm-fan rivoji – taraqqiyot garovi	995
Jamalova Gulnora Gulomovna	
Yashil iqtisodiyot sharoitida turizm sektorida barqaror bandlikni ta'minlash masalalari.....	1000
To'rabekov Sohijon Sherboy o'g'li	
Yashil energitikani integratsiya qilish va energiya samaradorligini oshirishning zamonaviy usuli (aqlli tarmoqlar-smart grids)	1007
Karimova Salima Elamonovna	
Yashil iqtisodiyot sharoitida soliqlarni raqamlashtirishni takomillashtirish	1012
Jo'rayev Botir Abdiyevich	
Yashil iqtisodiyotda tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish samaradorligi (TEM ko'rsatkichlar izohi)	1018
Sharifova Nargiza Djurayevna	

YASHIL IQTISODIYOTDA TIKLANADIGAN ENERGIYA MANBALARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI (TEM KO'RSATKICHLAR IZOHI)

Sharifova Nargiza Djurayevna

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti o'qituvchisi
nargizasharipova439@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada yashil iqtisodiyot sharoitida tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish samaradorligi ekologik toza va barqaror iqtisodiy o'sishga erishishning muhim omili sifatida baholanadi. Muallif quyosh, shamol, suv va geotermal energiya kabi tiklanadigan energiya manbalarining issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirish, iqlim o'zgarishiga qarshi kurashish va atrof-muhitni muhofaza qilishdagi o'rni haqida atroflicha so'z yuritgan. Shuningdek, TEM (tiklanadigan energiya manbalari) ko'rsatkichlariga izoh berilgan, ularning amaliyotdagi qo'llanilishi va samaradorlik darajasi tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: TEM, qayta tiklanadigan resurslar, energiya mustaqilligi, ekologik holat, geotermal energiya, innovatsiya, infratuzilma, samaradorlik.

Abstract: In this article, the efficiency of using renewable energy sources in a green economy is evaluated as an important factor in achieving environmentally friendly and sustainable economic growth. In addition, the author discusses in detail the need for renewable energy sources such as solar, wind, water and geothermal energy to reduce greenhouse gas emissions, combat climate change and protect the environment. Also, TEM indicators are explained.

Key words: RES, renewable resources, energy independence, ecological status, geothermal energy, innovation, infrastructure, efficiency.

Аннотация: В статье оценивается эффективность использования возобновляемых источников энергии в зеленой экономике как важный фактор достижения экологически безопасного и устойчивого экономического роста. Автор подробно обсуждает необходимость использования возобновляемых источников энергии, таких как солнечная, ветровая, водная и геотермальная энергия, для сокращения выбросов парниковых газов, борьбы с изменением климата и защиты окружающей среды. Также дается пояснение показателей ТЭМ.

Ключевые слова: ВИЭ, возобновляемые ресурсы, энергетическая независимость, экологический статус, геотермальная энергия, инновации, инфраструктура, эффективность.

KIRISH

XXI asr insoniyat uchun nafaqat texnologik taraqqiyot, balki global ekologik muammolar davri bo'ldi. Iqlim o'zgarishi, atrof-muhitning ifloslanishi, tabiiy resurslarning kamayishi kabi xavf-xatarlar sayyoramiz kelajagiga jiddiy tahdid solmoqda. Bunday sharoitda, barqaror rivojlanishni ta'minlash va kelajak avlodlar uchun sog'lom muhit yaratish maqsadida, jahon hamjamiyati "yashil iqtisodiyot" konsepsiyasini faol ilgari surmoqda.

Yashil iqtisodiyotning asosiy tamoyillaridan biri – tiklanadigan energiya manbalaridan keng foydalanishdir. Quyosh, shamol, suv va geotermal energiya kabi manbalar nafaqat ekologik toza, balki cheksiz va iqtisodiy jihatdan samarali hisoblanadi. Ular qazilma yoqilg'ilardan (ko'mir, neft, gaz) farqli o'laroq, zararli chiqindilarni chiqarmaydi, issiqxona gazlari emissiyasini kamaytiradi va atrof-muhitga minimal ta'sir ko'rsatadi.

Energiya resurslariga bo'lgan talabning ortishi va qazilma yoqilg'i zaxiralarining kamayishi sharoitida tiklanadigan energiya manbalariga o'tish nafaqat ekologik, balki iqtisodiy zaruratga ham aylanmoqda. Bu, bir tomondan, energiya xavfsizligini ta'minlasa, ikkinchi tomondan, yangi ish o'rinlari yaratish, innovatsion

texnologiyalarni rivojlantirish va iqtisodiy o'sishga turtki beradi. Shu sababli ushbu maqolada yashil iqtisodiyotda tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanishning zarurati, afzalliklari va istiqbollari atroflicha tahlil qilinadi. Shuningdek, O'zbekistonda ushbu sohani rivojlantirish uchun mavjud imkoniyatlar va dolzarb vazifalar ko'rib chiqiladi.

So'nggi yillarda mamlakatimizda energetika sohasini isloh qilish, energiya bozorini liberallashtirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini hamda energiya tejovchi texnologiyalarni joriy etishga qaratilgan izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, hozirda qayta tiklanuvchi energiya manbalarining elektr energiyasini ishlab chiqarish umumiy hajmidagi ulushi qariyb 15 foizni tashkil etadi. 2030-yilga qadar O'zbekiston qayta tiklanuvchi energiya manbalari quvvatini 27 gigavattga yetkazib, elektr energiyasi ishlab chiqarish umumiy hajmidagi ulushini kamida 40 foizga olib chiqishni maqsad qilgan.

Ushbu vazifalarni amalga oshirish uchun esa salmoqli ishlar bajarildi. Xususan, "yashil" energetikani jadal rivojlantirish bo'yicha maxsus dastur qabul qilingan. Shuningdek, har yili 2 gigavattga yaqin quyosh va shamol elektr stansiyalari ishga tushirilmoqda. 2025-yil oxiriga qadar tarmoqqa qo'shimcha 2,6 gigavatt qayta tiklanuvchi energiya ishlab chiqarish quvvatlari va 300 megavattli energiya saqlash tizimlari ulanadi.¹

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Yashil iqtisodiyotda tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish samaradorligi masalasiga bag'ishlangan adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mazkur yo'nalish global miqyosda dolzarb hisoblanadi va ko'plab ilmiy izlanishlarning markazida turadi. Tadqiqotlarda qayta tiklanuvchi energiya manbalarining iqlim o'zgarishiga qarshi kurashishdagi o'rni, energiya xavfsizligini ta'minlashdagi ahamiyati va iqtisodiy samaradorligi keng yoritilmoqda.

O'zbekistonlik olimlar R. Muhammadaliyev va A. Karimov fikricha, qayta tiklanuvchi energiya manbalari mamlakat uchun iqtisodiy va ekologik jihatdan katta ahamiyatga ega. Ular ayniqsa quyosh, shamol va biomassa manbalarini uzoq muddatli barqaror energiya ta'minoti uchun zarur deb hisoblaydi. Shu bilan birga, O'zbekistonda innovatsion texnologiyalarni joriy etish va energetika tizimini diversifikatsiya qilishni muhim deb biladi.

Buyuk Britaniyalik olim G. Boyle o'z tadqiqotlarida qayta tiklanuvchi energiya manbalarining global iqlim o'zgarishiga qarshi kurashdagi asosiy rolini ta'kidlaydi. Uning fikricha, bunday manbalar nafaqat ekologik jihatdan xavfsiz, balki iqtisodiy samaradorlikni oshiruvchi va barqaror rivojlanishning asosi bo'lib xizmat qiladi.

Shuningdek, Buyuk Britaniyaning boshqa taniqli olimlari T. Twidell va A. Weir o'z izlanishlarida qayta tiklanadigan resurslar texnologiyalarining texnik taraqqiyoti va ekologik ta'sirini kamaytirish muhimligini alohida ko'rsatadi. Ular energiya sohasidagi innovatsiyalarni kengaytirish hamda hukumat darajasida siyosiy qo'llab-quvvatlashni mustahkamlash zarurligini asoslab berishadi.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, qayta tiklanuvchi energiya manbalarining joriy etilishi nafaqat ekologik, balki iqtisodiy barqarorlik, energiya mustaqilligi va texnologik innovatsiyalar rivojiga ham xizmat qiladi. Bu esa yashil iqtisodiyot tamoyillariga mos keladigan muqobil energiya strategiyalarini shakllantirishda ilmiy asos bo'lib xizmat qilmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotning maqsadi – yashil iqtisodiyotda tiklanadigan energiya manbalaridan (TEM) foydalanish zaruratini, ushbu manbalarning afzalliklari va kamchiliklarini, shuningdek, yashil iqtisodiyotning bugungi kundagi ahamiyatini tahlil qilish hamda uni yanada rivojlantirish va shakllantirish yo'nalishlarini aniqlashdan iborat. Mavzu ilmiy jihatdan o'rganilgan bo'lib, statistik tahlillar, mantiqiy yondashuvlar, tahlil va tadqiqot metodlari asosida turli xil adabiyotlar hamda ilmiy maqolalar tahlil qilinib, umumlashtirilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bugungi kunda global iqlim o'zgarishi va energiya resurslarining cheklanganligi tufayli yashil iqtisodiyotga o'tish va tiklanadigan energiya manbalaridan (TEM) foydalanish dolzarb masalaga aylanmoqda. Yashil iqtisodiyot ekologik barqarorlikni ta'minlagan holda iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishga qaratilgan bo'lib, bu jarayonda TEM muhim rol o'ynaydi.

Tiklanadigan energiya manbalari – xususan quyosh, shamol, suv va geotermal energiya – ekologik toza, takror tiklanuvchi va uzoq muddatli barqaror energiya manbalari sifatida e'tirof etiladi. Bu energiya turlari issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirish, atrof-muhitga salbiy ta'sirni cheklash va energiya mustaqilligini ta'minlash imkonini beradi. Shuningdek, TEMni joriy etish yangi ish o'rinlarini yaratish, texnologik innovatsiyalarni rivojlantirish va iqtisodiy faoliyatni diversifikatsiya qilishga xizmat qiladi.

¹ <https://parliament.gov.uz/news/yashil-energetika-farvon-kelajak-iqtisodiy-barqarorlik-kafolati>

Ushbu maqola orqali yashil iqtisodiyotda TEMdan foydalanish samaradorligi, afzalliklari, mavjud muammolari hamda istiqbolli yo'nalishlari kompleks tarzda tahlil qilinadi. Natijalar O'zbekistonda TEM sohasini rivojlantirishda ilmiy asos bo'lib xizmat qilishi mumkin (1-jadval).

1-jadval. Yashil iqtisodiyotda tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish samaradorligi.

Manba turi	O'rtacha samaradorlik (%)	Uglerod izi (g CO ₂ /kVt-soat)	O'rtacha narx (AQSh sent/kVt-soat)	O'zbekistondagi o'sish sur'ati (%)
Quyosh energiyasi	15-22	27-48	3-6	20-30
Shamol energiyasi	25-40	11-12	2-5	15-25
Gidroenergetika	80-90	24	1-3	5-10
Geotermal energiya	10-20	45	5-8	2-5
Biomassa energiyasi	20-30	23	6-10	1-3

Tiklanadigan energiya manbalari (TEM) yashil iqtisodiyotda barqaror rivojlanishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Ular ekologik tozaligi bilan ajralib turadi, chunki atrof-muhitga zararli chiqindilar, xususan issiqxona gazlarini chiqarishga sabab bo'lmaydi. Bu esa iqlim o'zgarishiga qarshi kurashish va havo sifatini yaxshilashga sezilarli hissa qo'shadi. Shuningdek, TEM cheksiz va tugamaydigan tabiiy resurslarga asoslanadi. Quyosh, shamol, suv va geotermal energiya kabi manbalar energiya xavfsizligini ta'minlaydi va global resurslar uchun kurashni kamaytiradi.

Davlatlar uchun TEMga o'tish energiya importiga bo'lgan qaramlikni kamaytirish, ichki energiya manbalaridan foydalanish va shu orqali energiya mustaqilligini oshirish imkonini beradi. Bundan tashqari, TEM sohasida yangi texnologiyalar va infratuzilmalarni rivojlantirish orqali yuzlab yangi ish o'rinlari yaratiladi, bu esa iqtisodiy faollikni oshirishga xizmat qiladi. TEM bilan bog'liq tadqiqotlar va ishlanmalar texnologik innovatsiyalarni rivojlantirib, sanoat tarmoqlari uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

Yashil iqtisodiyotda TEMdan foydalanish samaradorligini oshirish uchun bir qator yo'nalishlarga e'tibor qaratish lozim. Avvalo, quyosh panellari, shamol turbinalari va boshqa texnologiyalar samaradorligini oshirish uchun ularni doimiy takomillashtirish zarur. Energiya uzatish tarmoqlarini modernizatsiya qilish, energiya saqlash tizimlarini joriy etish hamda TEM stansiyalarini geografik jihatdan qulay joylarda qurish infratuzilmani mustahkamlashga xizmat qiladi.

Davlat siyosati darajasida subsidiya, soliq imtiyozlari va kvotalar kabi mexanizmlarni tizimli joriy etish orqali TEMni rivojlantirish qo'llab-quvvatlanishi kerak. Xususiylar va davlat sektorining hamkorligi orqali yangi TEM loyihalarini moliyalashtirish, sohani kengaytirish uchun investitsiyalarni jalb qilish muhim ahamiyatga ega. Aholining xabardorligini oshirish esa TEMning afzalliklari haqida keng jamoatchilikka ma'lumot berish orqali bu texnologiyalarni ijtimoiy jihatdan qo'llab-quvvatlashni kuchaytiradi.

Shu bilan birga, TEMdan foydalanish bilan bog'liq muammolar ham mavjud. TEM stansiyalarini qurish va o'rnatish xarajatlari ko'pincha an'anaviy energiya manbalariga qaraganda yuqoriroq bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, quyosh va shamol energiyasi ob-havo sharoitiga bog'liq bo'lib, ishlab chiqarish hajmining o'zgaruvchanligiga olib keladi. Katta quyosh va shamol stansiyalari esa keng maydonlarni talab qiladi, bu esa yer resurslari bilan bog'liq muammolarni keltirib chiqaradi.

O'zbekiston sharoitida bu muammolarni hal qilish uchun bir nechta samarali yechimlar mavjud. TEM bo'yicha dastlabki kapital xarajatlarni kamaytirish maqsadida davlat tomonidan subsidiya va soliq imtiyozlarini joriy etish zarur. Energiyaning o'zgaruvchan ishlab chiqarilishini muvozanatlashtirish uchun esa zamonaviy akkumulyatorlar va energiya saqlash tizimlari yaratilishi kerak. Yer resurslaridan oqilona foydalanish orqali ham mavjud infratuzilmalarni qayta moslashtirish, aholi kam yashaydigan yoki qishloq hududlarida TEM stansiyalarini qurish orqali joy tanqisligi muammosi yengillashtiriladi.

Ushbu chora-tadbirlar nafaqat mavjud muammolarni yumshatishga, balki O'zbekistonning yashil iqtisodiy yo'nalishda barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi. TEMni kengaytirish orqali mamlakat energiya mustaqilligini kuchaytirib, ekologik jihatdan xavfsiz va iqtisodiy jihatdan barqaror tizimga ega bo'ladi.

Tiklanadigan energiya manbalarining (TEM) umumiy samaradorlik ko'rsatkichlari ularning texnik, iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan qanchalik foydali ekanligini baholashda muhim mezon bo'lib xizmat qiladi. Energiya ishlab chiqarish ko'rsatkichi (EIK) – bu qurilma yoki stansiya tomonidan ma'lum vaqt davomida, odatda bir yil ichida ishlab chiqarilgan energiya miqdorini bildiradi. Yuqori EIK qurilmaning energetik jihatdan samarali ishlashini anglatadi. Foydalanish koeffitsiyenti (FK) esa qurilmaning real ishlashi davomida ishlab chiqarilgan energiya miqdorining maksimal nazariy quvvatga nisbati orqali aniqlanadi. Bu koeffitsiyent 0 dan 1 gacha bo'lib, qancha yuqori bo'lsa, qurilmaning samaradorligi shuncha yuqori bo'ladi.

Energiya qaytarish davri (EQD) qurilmani qurish, ishlatish va unga xizmat ko'rsatishda sarflangan energiyani qoplash uchun zarur bo'lgan vaqtni bildiradi. EQD qisqa bo'lsa, bu investitsiyaning tez qaytishini va yuqori samaradorlikni anglatadi. Uglerod izi (UI) esa qurilmaning butun hayotiy tsikli davomida – qurilish, foydalanish va utilizatsiya bosqichlarida chiqarilgan issiqxona gazlari miqdorini bildiradi. UI qanchalik past bo'lsa, qurilmaning ekologik samaradorligi shunchalik yuqori bo'ladi.

Turli TEM turlari bo'yicha texnik samaradorlik ko'rsatkichlari ham farq qiladi. Quyosh energiyasida asosiy ko'rsatkich – samaradorlik darajasi bo'lib, bu quyosh nurlanishining elektr energiyasiga aylantirilgan ulushidir. Bu quyidagi formula orqali hisoblanadi: $(\text{chiqish quvvati} / \text{kirish quvvati}) \times 100\%$. Shuningdek, quyosh nurlanishi – ya'ni hududga tushadigan energiya miqdori ham muhim omildir; bu ko'rsatkich qanchalik yuqori bo'lsa, energiya ishlab chiqarish imkoniyati shunchalik katta bo'ladi.

Shamol energiyasi uchun asosiy texnik cheklov – bu Betz limiti bo'lib, u shamol turbinasining maksimal nazariy samaradorligini ifodalaydi (taxminan 59.3%). Shamol tezligi esa ishlab chiqarish samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi; yuqori tezlik yuqori energiya ishlab chiqarishni bildiradi. Gidroenergiya tizimlarida samaradorlik suv oqimining mexanik energiyasini elektr energiyasiga aylantirish ulushi bilan o'lchanadi. Bu yerda suv oqimi va suv bosimi asosiy texnik omillar hisoblanadi; balandlik va suv miqdori qanchalik katta bo'lsa, shunchalik samaradorlik yuqori bo'ladi. Samaradorligining hisoblash formulasi quyidagi:

$$(\text{Chiqish quvvati} / \text{Kirish quvvati}) \times 100\%$$

Geotermal energiyada esa asosiy ko'rsatkich – bu yer ostidan chiqayotgan issiqlik oqimi bo'lib, u vat/m² birligida o'lchanadi. Issiqlik oqimi qanchalik yuqori bo'lsa, bu turdagi TEMdan foydalanish shunchalik samarali bo'ladi.

TEM tizimlarining iqtisodiy samaradorligi bir necha ko'rsatkichlar orqali baholanadi. Energiya tannarxi – ishlab chiqarilgan har bir energiya birligining narxini bildiradi. Bu ko'rsatkich qancha past bo'lsa, iqtisodiy jihatdan samaradorlik shunchalik yuqori bo'ladi. Investitsiya qaytarish davri (IQD) esa loyihaga kiritilgan mablag'larning qanchalik tez qoplashini ifodalaydi. IQD qisqa bo'lishi TEM loyihalarining investitsion jozibadorligini oshiradi. TEM sohasida yaratiladigan ish o'rinlari soni nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy samaradorlikni ham aks ettiradi.

Ijtimoiy samaradorlik ko'rsatkichlari ichida aholining energiya bilan qamrovi muhim o'rin tutadi. Bu ko'rsatkich orqali TEM asosida energiya bilan ta'minlangan aholi soni yoki ulushi aniqlanadi. Qamrov darajasi qanchalik yuqori bo'lsa, ijtimoiy tenglik va energiya adolati shunchalik ta'minlangan bo'ladi. Energiya xavfsizligi esa TEMga o'tish orqali energiya importiga bog'liqlikning kamayish darajasi bilan belgilanadi. Yuqori xavfsizlik darajasi mamlakatning strategik barqarorligini oshiradi va siyosiy mustahkamlikka hissa qo'shadi.

Yuqoridagi barcha texnik, iqtisodiy va ijtimoiy ko'rsatkichlar TEM tizimlarining samaradorligini har tomonlama baholash imkonini beradi. Ular yordamida mavjud holat chuqur tahlil qilinadi, rejalashtirilayotgan loyihalarning samaradorligi baholanadi va kelgusidagi qarorlar asosli tarzda qabul qilinadi. Shu tarzda, TEM nafaqat ekologik, balki iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlikka xizmat qiluvchi kuchli mexanizm sifatida shakllanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yashil iqtisodiyotda tiklanadigan energiya manbalaridan (TEM) foydalanish nafaqat ekologik barqarorlikni ta'minlaydi, balki iqtisodiy o'sishga ham sezilarli hissa qo'shadi. Texnologik rivojlanish, infratuzilmani takomillashtirish, davlat siyosatini qo'llab-quvvatlash hamda aholining ushbu yo'nalishdagi xabardorligini oshirish orqali TEMdan foydalanish samaradorligini yanada oshirish mumkin.

O'zbekistonning TEM sohasidagi mavjud salohiyati mamlakatga yashil iqtisodiyotga samarali o'tish va energiya mustaqilligini ta'minlash imkonini beradi. Qayta tiklanadigan energiya manbalari ekologik xavfsizligi bilan ajralib turadi hamda ular tabiiy jarayonlar orqali doimiy yangilanib turadigan energiya turlaridir. Bunday manbalarga quyosh, shamol, gidro, biomassa va geotermal energiya kiradi.

Qayta tiklanadigan energiya (QTE) va yashil iqtisodiyot bugungi kunda ham, kelajak istiqbolida ham ustuvor yo'nalishlar hisoblanadi. Ular atrof-muhitni muhofaza qilish bilan birga, barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash, yangi ish o'rinlari yaratish va innovatsion texnologiyalarni rivojlantirish imkonini beradi.

O'zbekiston ham ushbu yo'nalishda faol ish olib bormoqda. Mamlakatda amalga oshirilayotgan islohotlar, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini joriy etish va yashil texnologiyalarni keng qo'llash borasidagi tashabbuslar bu yo'nalishda katta salohiyat mavjudligini tasdiqlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Bakhtiyorovna N. S. et al. NOVATIVE SOLUTIONS FOR ENSURING EMPLOYMENT OF THE POPULATION AND ESTABLISHING HUMAN RESOURCES RELATIONS OF PRODUCTION //JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS. – 2025. – T. 70. – №. 2. – C. 85-88.
2. Nazirova S., Usmonova S. QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARIDA INVESTITSION FAOLLIKNI OSHIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBLARI //Modern Science and Research. – 2025. – T. 4. – №. 2. – C. 955-961.
3. Yashil iqtisodiyot: darslik. /A. V. Vaxabov, Sh. X. Hojibakiev va boshqalar. - Toshkent.: "Universitet", 2020.

4. Vaxabov A.V., Xajibakiev Sh.X., «Yashil iqtisodiyot» asosida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashning nazariy va amaliy jihatlari, «XXI asr: fan va ta'lim masalalari» ilmiy elektron jurnali. №2, 2017-yil.
5. William Hynes, Shannon Wang. Green Growth and Developing Countries, A Summary for Policy Makers, June 2012
6. Turobova H., & Amonov, S. Ecological entrepreneurship as a sustainable business model. Miasto Przyszłości, 47, 466–476. Retrieved from <https://miastoprzyszlosci.com.pl/index>.
7. Захаров В.М. Приоритеты национальной экологической политики России. – М.: ООО «Типография ЛЕВКО», 2009. – 152с.
8. Иминов Т.К., Вахабов А.В., Тешабоев Т.З., Бутабоев М.Т. «Зелёная экономика» как основа устойчивого развития. Монография. – Т.: «Aloqachi», 2019. - 480 с.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
